

Изменение на иска, оттегляне на иска и отказ от иска

Живко Сталев

Статията* на проф. Сталев** **“Изменение на иска, оттегляне на иска и отказ от иска”**, писана през далечната 1964 г. и то при действието на ГПК отм. поставя множество значими практически въпроси и дава ясни последователни и систематични отговори. Със статията се навлиза в същността на една значима дискусия и се създават редица аргументи и схващания, които продължават да се поддържат и развиват в съвременната теория и практика. Статията въвежда една концепция за института на изменението на иска, която преобладава и определя схващането на модерната процесуална правна теория и при действието на новия ГПК. Възгледите на проф. Сталев и изградената от него стройна концепция са залегнали в множество тълкувателни решения¹ и отделни решения по чл. 290 ГПК. Тази статия и разбиранията

* Публикувано в сп. „Социалистическо право“, 1964, № 10, с. 7–19.

** Авторът не се нуждае от представяне. Все пак за кратки биографични бележки вж. **Мръчков, В.** Бележит юрист в два века. – В: Сборник в памет на проф. д-р Живко Сталев. С., Сиела, 2009, с. 9-18, а за библиография на трудовете на проф. Сталев вж. Юбилеен сборник в чест на проф. Живко Сталев. С., Сиби, 2005, с. 17-41.

¹ Т. 76 от ТР № 1/9.12.2013 г. на ВКС по тълк. д. № 1/2013 г., ОСГТК – “Определението, с което се отказва увеличение на размера на иска, когато не е предявен като частичен, подлежи на обжалване с частна жалба на основание чл. 274, ал. 1, т. 1 ГПК, тъй като прегражда по-нататъшното развитие на делото за съответната част. Страната не разполага с възможност да предяви иск за разликата в отделно производство на основание чл. 126 и чл. 296 и следващите ГПК... Обективните предели на силата на пресъдено нещо обхващат и размера на спорното материално право, въведено чрез иска като предмет на делото, поради което влязлото в сила решение би било пречка да се предяви иск за разликата, ако първоначалният иск не е бил заявен като частичен поради недопустимостта да се пререшава въпросът за размера на вземането в нов исков процес. Силата на пресъдено нещо на постановеното решение преклудира непредявения размер и представлява отрицателна процесуална предпоставка за предявяване на друг иск между същите страни за разликата, с която не е допуснато увеличението на размера на иска, който не е бил предявен като частичен.”

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ № 1 ОТ 04.01.2001 Г., ОСГК НА ВКС

9. Променените функции на втората инстанция, по действащата уредба на ГПК, производството пред която е продължение на първоинстанционното разглеждане на спора по същество, изключват предявяването на нови искове или изменение на предявения иск пред въззивната инстанция. Предвиденото в чл. 116 и гл. 117 ГПК изменение на иска по основание, петитум и страни се отнася само до производството пред първата инстанция, а не до въззивния съд. Обратното би означавало превръщането му в спор, с който съдът не е бил сезиран, като решението на въззивния съд ще доведе до едноинстанционно разглеждане на новопредявения иск. Поради това пред въззивния съд не са допустими тези форми на изменение на иска, които съчетават предявяване на нов иск чрез замяна или прибавяне на ново основание, петитум или страна. Ищецът не би могъл да изтъкне във въззивната инстанция нов юридически факт като ново основание на иска си в сравнение с този, посочен от него в исковата му молба, нито да насочи иска към нов ответник вместо или наред с първоначалния. Не е допустимо поради това последващо обективно или субективно съединяване на искове пред въззивната инстанция, изразяващо се в предявяване на нов иск с ново основание или петитум между същия ищец и ответника, а така също предявяване на иск срещу нов ответник, конституиран като другар на първоначалния. При изменение на иска, изразяващо се в промяна на петитума, ищецът заявява ново искане вместо или наред с първоначалното. Ако това изменение се изразява в промяна на размера на заявения петитум (намаление или увеличение) или на вида, а не на претрещаната защита (напр. преминаване от установителен към осъдителен иск и обратно), всъщност не е налице промяна на претендираното спорно право, като предявеният иск за неговата защита се запазва като предмет на делото. При намаление

в нея са доразвити и намират своето систематичното място в курса по Българско гражданско процесуално право на проф. Сталев, който излиза за пръв път през 1966 г., и при всичките му 9 издания представените схващания и изложените аргументи за института на изменение на иска запазват своята актуалност и значимост.

Разгледаните проблеми са значими и обхващат приложението на различни правни институти, защото, както се сочи в статията, тя засяга не само множество институти на процесуалното право – субективното и обективно съединяване на искове, оттегляне, отказ от иск, сила на пресъдено нещо, но в не по малка степен – и институти на материалното право като давност, преклузивни срокове, лихви.

Намира приложение при новия ГПК, доколкото уредбата е преповторена, и тезата на проф. Сталев, че въпросът за последиците от предявяване на нов иск не възниква, когато изменението става чрез замяна на досегашна страна по делото с нова страна, защото това става по нейно съгласие и в този случай е налице процесуално правопримство, а не нов иск.²

размера на иска чрез оттегляне или отказ частично от него, предмет на делото остава тази част, от която ищецът не се е отказал или не е оттеглил иска си, която имплицитно се съдържа в първоначално предявения. При увеличение на иска се предявява нов допълнителен иск към първоначално предявения относно част от същото спорно право, която не е била предявена с първоначалния, т. е. последният имплицитно се съдържа в допълнително предявения. При промяна във вида на търсената защита с преминаване от установителен към осъдителен иск, предмет на делото е същото спорно право, чието съществуване обаче не е установено само със сила на пресъдено нещо, но и като притезателно право, подлежащо на принудително изпълнение.

Тези промени в петитума на иска, които запазват първоначално предявения иск като предмет на делото, могат да бъдат допуснати пред въззивната инстанция, която ще се произнесе с решението си по тях, без с това да се нарушава редът за разглеждане на спора в две инстанции по същество. С това се избягва преклудиращото действие на силата на пресъдено нещо по отношение на непредявената част от същото спорно право, когато искът не е заявен като частичен, респ. постига се процесуална икономия от водене на нов процес, съобразяват се новонастъпили факти, съгласно чл. 188, ал. 3 ГПК, като например възникнала пред въззивната инстанция изискуемост на вземане, което може да бъде предмет на осъдителен вместо на установителен иск, който би се оказал лишен от правен интерес. Съгласно чл. 116, ал. 3 ГПК не се счита увеличение на иска прибавянето на изтекли лихви или на събрани добиви от вещта след неговото предявяване. Не е допустимо обаче да се предявява пред въззивната инстанция искане за лихви или добиви от вещта, предхождащи предявяването на иска, тъй като ще представлява изменение на иска с въвеждане на нов по предмет петитум. С приемането на това решение изцяло се възприема теоретичната концепция за същностна на изменението на иска изградена от проф. Сталев.

Въпроси по тълкувателно дело № 4/2014 г.

3.2. По въпроса: „Допустимо ли е по реда на изменение на иска (чл.214, ал. 1 ГПК) преминаване от положителен установителен или ревандикационен към отрицателен установителен иск и обратно?“

Становището на ВАС съответства на концепцията на проф. Сталев и е в смисъл, че: по реда за изменение на иска по чл. 214, ал. 1, изр. 1 ГПК може да се премине от отрицателен установителен иск за собственост към положителен установителен иск за собственост (или към осъдителни искове) и обратно, когато без да изменя фактическите си твърдения, на които основава иска си за собственост, ищецът само променя вида на търсената с иска защита.

3.3. По въпроса: „Допустимо ли е по реда на изменение на иска (чл. 214, ал. 1 ГПК) ищецът по предявен иск за собственост да се позове при условията на евентуалност и на друго придобивно основание, различно от посоченото в обстоятелствената част на исковата молба?“

Вторият въпрос съобразно концепцията на професор Сталев е категорично изяснен в положителна светлина. Такова е становището и на Висшия адвокатски съвет, както и на преобладаващия брой решения на ВКС. Със своето предстоящо ТР ВКС ще има възможност да утвърди разбирането за същественото на понятието последващо обективно съединяване на искове, която вече е възприета с ТР № 1 от 04.01.2001 Г., ОСГК НА ВКС.

² Виж за субективното изменение на иска при новия ГПК в Определение № 80/20.02.2012 г. по ч. гр. д. № 40/2012 г., I г. о. на ВКС – “Няма процесуална забрана за последваща молба ищецът да посочи нови ответници по иска, наред с посочените в първоначалната искова молба, стига спорното правоотношение да касае общи права и задължения на ответниците или права и задължения, които почиват на едно и също основание /тоест произтичат от един и същ юридически факт/ и делото да подлежи за разглеждане

Една от основните тези на професор Сталев, развита с убедителна аргументация, е защитата на понятието последващо обективно и субективно съединяване на искове.

Воден от тази своя концепция, проф. Сталев ясно разграничава хипотезите на изменение на иск при съчетаване на този институт с правилата на оттегляне и отказ от иск.³ Застъпена е категорично идеята, че при предявяване на нов иск по основание последиците са от момента на изменението, а не от - първоначалната искова молба..⁴

по един и същ съдопроизводствен ред и от един и същ съд по правилата на родовата и местна подсъдност. Когато първоначално и по-късно посочените ответници са задължителни и необходими другари по делото, с оглед неделимостта на спорното правоотношение съдът е длъжен да разгледа иска срещу всички ответници – необходими другари в едно производство, независимо кога са били посочени тези лица като ответници – с първоначалната искова молба или с последваща молба. Когато лицата, посочени като ответници с допълнителната молба, не са задължителни и необходими другари на първоначално посочените, с това си действие фактически ищецът предявява нов иск. В същия смисъл и Решение № 103/25.07.2011 г. по т. д. № 403/2010 г., П т. о. на ВКС.

³ **Решение № 59 от 27. 04. 2015 г. по гр.д.№ 4647/2014 г. III г.о. ВКС.**

*1. С намаляването на иска прави ли се изменение на петитума на исковата молба.
2. Допустимо ли е при изменение на основанието на иска да се направи намаляване на исковата претенция.*

Изменението на иска е налице, когато ищецът въвежда ново основание или петитум или ответник по първоначалния иск като прибавя към вече заявените с първоначалния иск основание, петитум или ответник или пък ги заменя с ново основание, петитум или нова страна. Изменението на иска се налага при грешка, която ищецът е допуснал при предявяване на иска и се цели поправка на тази грешка или при новонастъпили в процеса факти (напр.извършено частично плащане, а в случая - връщане на вещите, с което вредата за ищеца е намалена). Изменението на иска е средство, което законът предоставя на ищеца да постави търсената от него защита в съответствие с действителното правно положение. Ищецът въвежда ново основание, когато се позовава на друг юридически факт в сравнение с този, посочен в исковата молба и извежда от него претендираното право. Съгласно чл. 214, ал.1 ГПК ищецът може да измени основанието на иска, ако изменението не затруднява защитата на ответника като това изменение е процесуално допустимо в първото заседание за разглеждане на делото (или до неговото провеждане). Ищецът изтъква нов петитум, когато вместо или наред с първоначалния петитум отправя до съда ново искане за защита. Изменението на петитума е допустимо само ако ищецът запазва същото основание . Едновременното изменение на основанието и петитума е недопустимо както правилно принципно е прието от въззивният съд. Неправилен е обаче е изводът, че в случая първоинстанционният съд е допуснал едновременно изменение на основанието и петитума на първоначално предявения иск. В отговор на първия поставен въпрос следва да се посочи ,че не е налице същинско изменение на петитума на иска, когато това изменение не се състои в промяна вида на петитума (преминаване от установителен в осъдителен петитум или обратното) или промяна на неговия предмет (напр. да се търси равностойността на вещта , а не самата вещ в случай, че се установи нейното погиване). Следователно изменението на иска само досежно неговия размер (увеличение или намаляване на иска) не съставлява същинско изменение на иска по смисъла на чл. 214 ГПК. В случая не е налице същинско изменение на петитума, доколкото както с първоначалната искова молба, така и след заявеното изменение на петитума ищецът претендира парична сума като обезщетение за нанесена му имуществена вреда.

Същевременно не е налице и изменение на основанието на иска. Последното е така, доколкото не се променя юридическият факт, от който произтича вземането, а това е извършеното престъпно деяние, от което за ищеца е настъпила имуществена вреда. Добавянето на нови обстоятелства към първоначално заявените, с оглед настъпилата промяна след подаване на исковата молба, само по себе си не съставлява промяна на основанието на иска.

⁴ **Решение № 151 от 17.07.2013 г. по гр.д. № 574 / 2012 г. IV г.о. ВКС.**

Допустимо ли е изменение на иск за парично вземане, когато същата сума се претендира на друго основание.

До приключване на съдебното дирене в първото заседание за разглеждане на делото ищецът може да измени основанието на своя иск, ако с оглед защитата на ответника съдът прецени това за уместно. Ищецът може също, без да измени основанието, да измени петитума на иска – чл. 214, ал.1 ГПК. Когато спорното право е за парично вземане, ищецът може да измени основанието, на което претендира това вземане, посочвайки нови факти и обстоятелства, които пораждат правото му. В този случай, ако съдът прецени това за уместно с оглед защитата на ответника, той следва да допусне исканото изменение на иска, предоставяйки възможност на ответника да подготви защитата си, включително чрез нов срок за отговор по новото основание.

Воден от това разбиране, проф. Сталев е извел и една много спорна в теорията и практиката и до днес теза, а именно, че при предприето увеличение на размера на иска при положение, че той не е предявен като частичен, давността за остатъка от вземането се прекъсва от дата на поисканото увеличение, а при предявен частичен иск и последващо увеличение на иска, то давността се счита прекъсната още от момента на предаване на исковата молба.⁵

В този смисъл Решение №473 от 01.06.2010г. гр.д.№ 1537/2009 г. IV г.о, ВКС.

Допуснато по процесуалноправния въпрос навеждането на ново основание в евентуалност с първоначалното, допустимо ли е по реда на чл. 116, ал. 1 ГПК /отм./.

Предметът на иска се индивидуализира чрез страни, правопораждащи юридически факти и петитум. С промяната в някой от посочените елементи, се изменя и иска и това може да стане чрез замяна на страна, основание, петитум или прибавяне на страна, основание, петитум наред с първоначалните.

При замяната или прибавянето на основание, не трябва да се променя първоначалният петитум, а при замяна или прибавяне на петитум, се запазва първоначалното основание.

В случаите на замяна на страна, основание или петитум се стига до предявяване на нов иск, като по стария съдът се десезира, но при запазване на извършените процесуални действия. Тези хипотези се съчетават с правилата на чл. 119 ГПК (отм.) според това дали ищецът, предприемайки съответното изменение, оттегля или се отказва от иска срещу първоначалния ответник, от иска при първоначалното основание или от иска с първоначалния петитум.

Когато наред с първоначалната страна, основание или петитум се прибавят нова страна, основание или петитум, на практика се стига до субективно или обективно съединяване на искове, при което се съблюдават правилата на чл. 103, ал. 2 ГПК (отм.). Съединяването е кумулативно или евентуално според начина, по който са прибавени новата страна, новото основание или новия петитум.

Следователно, прибавянето на нови правопораждащи юридически факти, наред с тези по исковата молба или в евентуалност, е допустимо изменение на иска. Затова е нужно още да не се променя първоначалният петитум, а също така съдът да прецени, че с оглед защитата на ответника, това е уместно. В разглеждания случай, ищецът е претендирал една сума на договорно основание и е прибавил в евентуалност ново основание – дължимост на същата сума, но поради неоснователно обогатяване.

Правилно въззивният съд е приел, че има предявен нов иск, наред с първоначалния, но в нарушение на чл. 116, ал. 1 ГПК (отм.) е заключил, че това е недопустимо изменение, след като петитумът е останал същият и първоинстанционният съд е счел, че по този начин няма да бъде затруднена защитата на ответника.

⁵Тълкувателно решение № 5 от 5.04.2006 г. на ВКС по т. д. № 5/2005 г., ОСГК и ОСТК – “1. Предявяването на частичен иск и неговото уважаване спира и прекъсва ли теченето на погасителната давност относно цялото вземане?... По първия от повдигнатите въпроси след проведеното гласуване не се постигна необходимото мнозинство по чл. 87 ЗСВ за вземане на решение, поради което предложението следва да се отклони”.

Това е единственият ми известен такъв случай в практиката на ВКС, което има негативно отражение и до днес, тъй като има противоречива практика. Тезата на професор Сталев в крайна сметка се утвърди в новата практика на ВКС, но с това противоречията в теорията и практиката не могат да се приемат за напълно преодоленни.

Съгласно първото виждане, когато предявява частичен иск, ищецът въвежда като предмет на делото само част от спорното право. Няма законен довод, който да подкрепи разширяването на действието на предявяването на частичен иск и върху останалата част от правото, която не е въведена като предмет на делото. Нормата на чл. 116, б. "б" ЗЗД следва да се тълкува стеснително, защото въвежда изключения от правилото за непрекъснато течение на давността и има изчерпателно изброяване. Поради това предявяването на частичен иск и неговото уважаване не спира и не прекъсва давността за останалата част от вземането, която не е предмет на делото. Съгласно т.18 ТР 1/2000 ОСГК със СПН се ползува само решението по отношение на спорното материално право, въведено с основанието и петитума на иска като предмет на делото. Диспозитивът на решението представлява източникът на СПН. Мотивите към решението не са част от него. **В този смисъл са мотивите на Решение № 610/09.12.2008г. по т.д. № 391/2008г. на I т.о на ВКС. Така Петров, В. Някои дискуссионни въпроси на прекъсването на давността. Съдийски вестник. бр. 3 от 2012, с.76. и Валентин Брайков. СПИРА ЛИ ЧАСТИЧНИЯТ ИСК ДАВНОСТТА ЗА НЕПРЕДЯВЕНАТА ЧАСТ НА ВЗЕМАНЕТО? <http://gramada.org/%D1%81%D0%BF%D0%B8%D1%80%D0%B0-%D0%BB%D0%B8-%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D1%8F%D1%82-%D0%B8%D1%81%D0%BA->**

В заключение проф. Сталев извежда тезата си, че изменението на иска е недопустимо, когато производството, образувано по първоначалния иск, е неизползваемо за разглеждане на новия иск, предявения чрез изменение на иск. Такъв би бил случаят, когато новият иск се различава от първоначално предявения и по основание, и по петитум (напр. иск за парично вземане от заем се превръща в иск за собственост върху владяна от ответника вещ). При това положение е видно, че ищецът цели да спести внесената по първия иск държавна такса, а не и да използва процесуалните действия до предявения нов, за да бъде той разгледан въз основа на тях. Видно е, че подобно искане за изменение на иска не би постигнало законодателното предназначение на института и затова проф. Сталев определя такъв опит като злоупотреба с процесуалното правомощие за изменение на иска.⁶

Статията на проф. Сталев за изменение на иска разкрива научния стремеж да се изясни в пълнота същността на института на изменението на иска, към който следва да се прилагат правилата на оттеглянето и отказа от иска. Изграждането на цялостна

[%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%82%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D0%BD/](#)

Второто виждане, което може да се счита за доминиращо в новата практика на ВКС, е застъпено в **Решение №48 от 28.05.2015 по т.о. №567/2014 на ВКС, ТК, II т.о.**

Дали предявяването на частичен иск спира давността и по отношение на непредявената част от вземането, за която е допуснато увеличение на иска в хода на делото, но след изтичане на давностния срок.

С Решение № 22 от 14.07.2010 г. по т. д. № 428/2009 г. на ВКС, I т. о. Върховният касационен съд се е произнесъл, че със завеждането на частичен иск не се прекъсва погасителната давност по отношение на останалата част на вземането – до пълния му размер; С предявяване на частичния иск се спира течението на давностния срок по чл.115, ал.1, б.”ж” ЗЗД за цялото вземане, което спиране следва да се зачете в хода на съдебното производство, след като не е формирана сила на пресъдено нещо по частичния иск; Тези последици настъпват, в случай че искът би могъл да се квалифицира като частично предявен, т. е. в исквата молба ищецът е посочил основанието и пълния размер на дължимата престация, а не само частично предявеното искане. В съобразителната част на решението е изяснено, че спирането на давността по чл.115, ал.1, б.”ж” ЗЗД е относимо към вземането и съответно, ако размерът на иска е увеличен в хода на съдебното производство, то изменението ще е предприето по време, когато давност за вземането не тече. Проведено е ясно разграничение между спиране/прекъсване на давността в хипотезата на иск, предявен като частичен, и в хипотезата на иск, предявен първоначално за част от спорното вземане, но увеличен в хода на делото до пълния размер на вземането след установяване на неговия действителен размер. За втората хипотеза в решението е застъпено становище, че началният момент, спрямо който се преценява спирането на давността за окончателно прецизирания размер на вземането, включително за сумите, с които искът е увеличен в хода на висиящия процес, е датата на предявяване на иска. Това виждане се доближава в значителна степен до становището на проф. Сталев.

Третото виждане е че при предявен частичен иск давността за цялото вземане се спира от подаване на иска без значение дали страната ще поиска увеличение на иска. Така Пунев, Бл. Уваженият частичен иск и погасителната давност за непредявената част от вземането. Пазар и право, бр.11 от 2006 и Кунчев, К. Материални и процесуални проблеми на възражението за прихващане в светлината на съдебната практика. <http://judgesbg.org/images/SV-02-2014.pdf>

Четвъртото виждане е, че при предявен частичен иск давността за цялото вземане се прекъсва и се спира от момента на предявяване на иска без значение дали е предприето увеличение на иска в хода на процеса. Така Цолова, К. Частичният иск. С.2012,с.111-122. и Таков, КР. Неизяснени или неразглеждани въпроси във връзка с давността, стр.17., с аргумент на високите съдебни такси. <http://www.christiantakoff.com/wp-content/uploads/articles/27 Praescriptio Quaesiones non solutae.pdf>

⁶ Тази своя теза проф. Сталев доразвива и в курса си по Българско гражданско процесуално право, С. 2012, стр. 470, където приема, че е допустимо изменение на иска при изменение на основанието и едновременно с това увеличаване или намаляване на иска, защото това не е същинско изменение на петитума, а само на размера. В този смисъл явно тезата се споделя от проф. Мингова, която черпи аргумент от редакцията на чл. 214, ал. 1 изр. 2 ГПК.

концепция за института и разбирането на неговите специфики позволява на съда да го прилага правилно, така че да отговори в най-пълна степен на интересите на страните и да разреши спора съобразно техните твърдения. Тази концепция следва да бъде подкрепена, защото целта на процеса е да разреши правния спор в неговата цялост и то съобразно всички твърдения и изявления на страните. Значим механизъм за постигане на тази цел е адекватното приложение на института на изменение на иска без излишно формализиране, следващо точния му смисъл, изведен с изящно майсторство от проф. Сталев.

Константин Кунчев

* * *

1. В нашата процесуална литература изменението на иска е разисквано цялостно и обстойно от проф. Силяновски. Много от неговите становища трябва да бъдат третираны като окончателни отговори на въпросите, които изменението на иска поставя. По някои от тях обаче ми се струва, че отговорът трябва да бъде по-друг от този, който проф. Силяновски дава.

Когато разглежда изменението на иска, проф. Силяновски⁷ съсредоточава своето внимание почти изключително върху иска, който се получава след изменението и върху способите, чрез които изменението се постига, без да включва в кръга на изследването въпроса за съдбата на първоначално предявения иск, който е бил изменен. Причината за този подход лежи в самото понятие за изменение на иска, от което проф. Силяновски изхожда. Според него изменението на иска никога не води до предявяване на нов иск вместо първоначално предявения. Изменението на иска *променя* някои от индивидуализиращите белези на иска. Затова след изменението, искът *не е вече тъждествен* на първоначално предявения, но не е спрямо него и някакъв нов иск. Спрямо него той е само един изменен иск⁸. Казано иначе: първоначално предявеният иск се е превърнал в друг, изменен иск, който като че ли е погълнал в себе си първоначално предявения. И тъкмо затова след изменението е безпредметно да се поставя и разисква въпросът за съдбата на първоначално предявения иск. Така се обяснява и основната теза на проф. Силяновски, че изменението на иска е една единна институция, която не може да се разложи на оттегляне на първоначално предявения иск, респ. отказ от него, и предявяване на нов иск вместо него.⁹

Скицирани тези повдигат възражения.

2. Една от проявите форми на изменението на иска е *последващо обективно съединяване на искове* по инициатива на ищеца чрез *прибавяне* към вече предявения иск на нов иск, който може да стои спрямо първоначално предявения в отношение на кумулация, евентуалност или алтернативност. Тази възможност се обхваща от предвиденото в чл. 116 ГПК изменение на иска чрез „увеличаване на искането“. Под увеличаване на искането трябва да се разбира не само увеличаване размера на правото,

⁷ Вж. Изменение на иска, София, 1931; Промяна на страната в състава на изменение на иска. Известия на Правния институт, 1954, кн. 1, с. 85-103; Граждански процес, т. 1. София, 1958, с. 290-303.

⁸ Вж. Промяна на страната в състава на изменение на иска, с. 89.

⁹ Вж. Промяна на страната в състава на изменение на иска, с. 87-94; Граждански процес, т. 1, бел. 238 и 239.

предявено с първоначалния иск, не само прибавяне на искане за солидарно осъждане на ответниците, но и предявяване на допълнителен, нов петитум към първоначално заявления. Но ако може да се предяви нов иск наред с първоначално предявения чрез прибавяне на ново искане, би трябвало да може да се стигне до последващо обективно съединяване на искове и чрез прибавяне на друго, ново основание, наред с първоначално изтъкнатото.

Възможността за изменение на иска чрез последващо обективно съединяване на искове води до положителен отговор и на въпроса за изменение на иска чрез *последващо субективно съединяване на искове* (например ищецът насочва иска си срещу друг, нов ответник, за да поправи допуснатата при предявяване на иска грешка относно пасивната легитимация).

И при двете форми за изменение на иска трябва да са налице *кумулятивно* както предпоставките за допустимост на изменение на иска, така и предпоставките за допустимост на обективното или субективно съединяване на искове.

Това, върху което обаче трябва да се настои с оглед на разглеждания проблем, то е, че и при двете форми за изменение на иска то се постига чрез *предявяване на нов иск наред с първоначално предявения*. Относно този нов иск отделно ще се поставят въпросите за процесуалните и материалноправни последици от неговото предявяване.

Казаното сочи, че тезата, според която изменението на иска никога не води до предявяване на нов иск, не взема пред вид споменатите две форми за изменение на иска – чрез последващо обективно или субективно съединяване на нов иск с първоначално предявения.

3. Но тази теза е мъчно удържима и при другите проявни форми на изменение на иска: а) изменение чрез замяна на първоначалния спорен предмет с друг спорен предмет и б) изменение чрез замяна на първоначалния ищец или ответник с друг ищец или ответник.

Както правилно изтъква проф. Силяновски, в тези случаи след изменението искът не е вече тъждествен на първоначално предявения, защото поне един от бележите, които индивидуализират иска (основание, петитум или страни), след изменението *не е вече същият*. Но ако липсва тъждество между двата иска, това значи, че измененият иск е *друг*, различен иск спрямо първоначално предявения. За да стане този друг и различен иск предмет на делото, той трябва да бъде предявен.

Предявяването му става чрез изменението на иска. Затова изменението на иска по правило включва в себе си *предявяване на един нов иск*, който е *друг, различен* спрямо първоначално предявения.

Този нов (друг и различен) иск или се *прибавя* към първоначално предявения (изменение на иска чрез обективно или субективно съединяване), или *замества и измества* първоначално предявения.

Прибавяне на нов иск ще имаме, даже когато нямаме обективно или субективно съединяване на искове, ако първоначалният иск е бил предявен като *частичен* и ищецът увеличава искането, като предявява изцяло или отчасти непредявената част от правото. Тази част от правото, която се предявява с увеличението на петитума (изменение на иска), ще стане предмет на делото едва чрез изменението на иска. Тогава ще възникне спрямо нея висиящност на делото, тогава спрямо нея ще се прекъсне течението на давността и ще почнат да текат мораторни лихви, ако те се дължат съобразно естеството на правото. Само ако първоначалният иск не е бил предявен като частичен, увеличаването на петитума чрез увеличаване размера на правото не ще представлява прибавяне на нов иск към първоначално предявения и давността спрямо вземането в целия му размер ще се смята прекъсната с предявяване на първоначалния иск.

Не ще имаме предявяване на нов иск и когато се *намалява* искането, било като се намалява количествено или качествено предявеното право, било като се изоставя (оттегляне или отказ) един от няколкото обективно или субективно съединени искове, за да се ограничи делото върху останалите. Промяната на предмета на делото в тези случаи се постига само чрез *десезиране на съда с част от спора*, без да се внася чрез изменението на иска тепърва един нов спорен предмет. Затова в тези случаи не възниква въпрос за последиците от предявяване на нов иск, а само въпрос за последиците от десезирането на съда спрямо част от първоначалния иск.

Въпрос за последиците от предявяване на нов иск не възниква когато изменението става чрез замяна на досегашна страна по делото с нова страна. Но ако такъв въпрос в разглежданата хипотеза не възниква, това се дължи не на липсата на нов иск, а на *процесуалното правоприемство*, което винаги съпътства изменението на иска чрез заменяне на първоначална страна в делото с нова страна. Това правоприемство се гради върху съгласието на новата страна да замести първоначалната страна (ищец или ответник), като поеме процеса в положението, в което той се намира. Вследствие на правоприемството спрямо новата страна важат всички правни последици на започнатия и водения процес, настъпили до деня на правоприемството, който съвпада с деня на изменението на иска чрез замяна на първоначалната с нова страна. А между тези последици са и последиците на предявения иск. Поради процесуалното правоприемство те се смятат настъпили спрямо новата страна не от деня, когато тя замества първоначалната страна, а от деня, когато те са настъпили спрямо първоначалната страна. Означава ли това, че предмет на делото, в което участва *новата* страна, е старият, първоначално предявен иск от или срещу заместената страна? Достатъчно е да имаме предвид, че страната е белег, който безусловно индивидуализира иска, за да ни бъде ясно, че след замяната на страната искът не е вече същият, че той е станал друг и различен спрямо първоначално предявения, който от своя страна е престанал да бъде предмет на делото. Но най-доброто доказателство за правотата на този извод е самият закон, който в чл. 117, ал. 2 ГПК изрично урежда замяна на ответника при отказ на ищеца от първоначално предявения иск спрямо първоначалния ответник. А щом като спрямо този иск се осъществява фактическият състав на *отказ от иска*, това означава, че този иск *престава* да бъде предмет на делото, че спрямо него то трябва да бъде прекратено.¹⁰ Спрямо новата страна обаче делото продължава. То не може да бъде без предмет. И ако негов предмет не може да бъде старият иск, от който ищецът се е отказал, такъв предмет може да бъде *само новият, друг и различен иск, с който първоначалният иск е заместен*.¹¹ Поради процесуалното правоприемство обаче процесуалноправните и материалноправни последици на предявяване на този нов иск се смятат настъпили не от деня на смяната на страната (ищеца или ответника), когато той се предявява, а от деня, когато е бил предявен първоначалният иск.

¹⁰ Това приема и проф. *Силяновски*, Промяна на страната в състава на изменение на иска, с. 96: Граждански процес, т. 1, с. 295.

¹¹ Заслужава да се изтъкне, че този нов иск ще се различава от стария не само по новата страна. Когато се претендира, че тя е носителят на материалното право или следва да отговаря по него, едновременно с това се претендира и *едно друго материално право* като предмет на иска. Принадлежността на правото, респ. обвързаност от задължението на едно определено лице, е не само субективна относимост на фактите, респ. на правоотношението (така *Силяновски*, Промяна на страната в състава на изменение на иска, с. 91), но и белег, който конкретизира и индивидуализира правото. Разликата в титулярството на правоотношението води до *най-различни* правоотношения. Върху това различие се гради институтът на *главното встъпване* (чл. 181 ГПК), при което третото лице претендира, че то е носител на спорното право и с това въвежда в делото едни нов и друг спорен предмет в сравнение с правото, предмет, на първоначалния иск.

4. Констатацията, че освен в посочените по-горе случаи изменението на иска означава винаги предявяване на нов (друг, различен) иск, който се прибавя към първоначално предявения иск или го замества, е с непосредствено практическо значение.

Защото спрямо материалното право, предявено с новия иск, процесуалноправните и материалиоправни последици на съдебното му предявяване ще трябва да се смятат настъпили не от деня на първоначалния иск (освен вече разгледания случай на замяна на страна), а от *деня на неговото изясняване, чрез което се предявява новият иск.*¹²

От този момент спрямо материалното право, заявено с новия иск, се създава висящ процес. От този момент се прекъсва спрямо него погасителната давност и започват да текат мораторни лихви.

Смятам, че никакво съмнение в правотата на този извод не може да възникне, когато сме пред изменение на иска чрез *прибавяне* на нов иск към първоначално предявения.

Но същото е положението, когато сме пред изменение на иска чрез заместване на първоначалния иск с друг иск, чрез който се въвежда в процеса едно *друго субективно право*, различно от първоначално заявеното (например вместо вземане от заем се предявява вземане за цена от продажба; вместо отговорност за непозволено увреждане се търси отговорност за недостатъци; вместо унищожаване на договора поради насилие се търси унищожаване на договора поради крайна нужда). Нима може да се приеме, че съдебното предявяване на едно вземане е в състояние да прекъсне давността не само спрямо предявеното вземане, но и спрямо всякакви други вземания между същите лица? Нима съдебното предявяване на едно вземане може да постави длъжника в забава и спрямо други вземания на същия кредитор? Отговорът не може да бъде друг освен отрицателен. Този отговор ни налага да проведем ясна разлика между правните последици на първоначално предявения иск и правните последици на новия иск, който чрез изменението на иска се предявява. А за да проведем тази наложителна разлика, ние трябва да сме наясно, че с изменението на иска по правило се предявява нов иск.

Яснотата по тази същност на изменението на иска позволява правилно да се окачествят предпоставките за допустимост на изменението. Спрямо новопредявения иск те се явяват като условия за неговото *редовно предявяване*. Липсват ли те, липсва редовно сезиране на съда с новопредявения иск. Последицата е, че този иск не може да

¹² Като аргумент срещу предявяване на нов иск при изменение на иска проф. *Силяновски* изтъква съображението, че за изменението на иска не важат изискванията на исковата молба и че не се дължи държавна такса (вж. *Промяна на страната в състава на изменение на иска*, с. 94). Но тъкмо в неважността на тия изисквания се състои *облекчаването* на ищеца при предявяване на новия иск чрез изменение на първоначалния иск. Това облекчаване е необходимо, за да се улесни ищецът да поправи грешките, които е допуснал при предявяване на първоначалния иск. От тази гледна точка изменението на иска се явява като особен способ за предявяване на иск, представляващ изключение от общите правила за предявяване на исковите. Никой не оспорва, че инцидентният установителен иск може да се предяви устно, така че за неговото предявяване не важат общите правила за предявяване на исковите (вж. *Силяновски*, *Граждански процес*, т. I, с. 259). Никой не оспорва, че сме пред предявяване на иск в хипотезата на чл. 117 ал. 3 ГПК. макар че за този иск ищецът не плащаше държавна такса преди реформата от 1961 г. (така и *Силяновски*, *Промяна на страната в състава на изменение на иска*, с. 98). Но ако това е така, защо следва да се отрича, че при изменението на иска се предявява нов иск само защото при този способ за предявяване на иск не се спазват някои от изискванията, които важат общо за предявяване на исковите? На въпроса, дали сме пред предявяване на иск или не, следва да се отговори не с оглед на важността на едни или други от общите правила за предявяване на исковите, а с оглед на факта, дали е налице отправено до съда искане да разреши със сила на присъдено нещо спор относно определено гражданско право. Такова искане е винаги налице, когато се заменя първоначално предявеният иск с друг, тъждествен нему иск.

бъде разгледан по същество, а ако съдът погрешно го е приел за разглеждане, образуваното по него дело трябва да бъде прекратено, а постановеното по него решение следва да бъде обезсилено от втората инстанция.

Но с това не се изчерпват полезните практически последици от конструирането на иска като предявяване на нов иск. Тази конструкция ни изправя по необходимост пред въпроса за *съдбата на първоначално предявения иск*. Проблематиката на изменението на иска трябва непременно да включи този въпрос, защото без яснота по него липсва яснота относно процесуалното положение на страните спрямо първоначалния иск. А тази яснота е необходима както за правилното процедиране на съда по висящия процес, така и за правилното негово процедиране по бъдещи дела между същите страни. Защото съдбата на първоначалния иск не при всички форми на изменение на иска е еднаква.

5. Когато изменението на иска се състои в *прибавяне* на нов иск към първоначално предявения, последният *запазва* своето качество на предмет на делото и затова спрямо него делото трябва да продължи и завърши с решение по същество, ако са налице меродавните за него процесуални предпоставки.

Когато обаче изменението на иска се състои в намаляване на иска или пък в заместване на първоначално предявения иск с друг иск, тогава *част от първоначално предявения иск или целият този иск престават да бъдат предмет на делото*. Когато използва тези форми за изменение на иска, ищецът дава израз на своята воля да десезира съда с част или с целия спор относно правото, предмет на първоначалния иск, като ограничи занапред делото до останалата част от предявеното право (или права) или пък като го съсредоточи върху един нов спор отнасящ се до друго материално право. С други думи, частично или цялостно *изоставяне* на първоначално предявения иск, частично или цялостно *десезиране на съда с този иск* е характерна особеност на намалението на иска и на замяната на първоначалния иск с друг.

Тази констатация ни изправя пред въпроса за способите, чрез които ищецът може да десезира съда с част или с целия първоначален иск.

Способите за десезиране на съда с определен спор (или част от него), които ГПК изрично урежда, са: съдебна спогодба (респ. установителен договор), оттегляне на иска или отказ от иска. Изменението на иска като едностранно действие на ищеца не може по определение да включва в себе си съдебна спогодба в качеството ѝ на договорна сделка. Изменението на иска обаче може да включва оттегляне или отказ от иска, защото и те – подобно на изменението на иска – представляват едностранни действия на ищеца. Преди обаче да заключим, че именно те са способите, чрез които ищецът при изменение на иска десезира частично или цялостно съда с първоначално предявения иск, заслужава да проверим дали законът не въздига самото изменение на иска в самостоятелен способ за десезиране на съда с първоначално предявения иск, независимо от оттеглянето или отказа от иска.

Срещу подобна воля на закона говори преди всичко разпоредбата на чл. 117, ал. 2 ГПК, която изрично визира като способ за десезиране на съда с първоначалния иск при замяна на ответника – отказа от иска, предявен от ищеца към първоначалния ответник. И законът държи да подчертае, че само при *този* способ за десезиране съгласието на първоначалния ответник за замяната му с друг ответник не е нужно. Но като отрича необходимостта от съгласие на ответника само при този способ за десезиране, законът съвършено ясно подчертава, че при друг или други способности за десезиране с първоначалния иск съгласието на ответника е необходимо. Достатъчно е да се обърнем към уредбата на *оттеглянето на иска* като способ за десезиране на съда, за да видим, че тъкмо при него чл. 119, ал. 1 ГПК изисква съгласието на ответника, когато оттеглянето на иска се предприема след първото заседание по делото.

Необходимостта от съгласие на ответника именно при оттегляне на иска разкрива по безсъмнен начин, че другият способ за десезиране, който законът има пред вид при изменение на иска, извън отказа от първоначалния иск, е оттеглянето на първоначално предявения иск.¹³

Законът визира като способности за десезиране при изменение на иска само оттеглянето на иска и отказа от иска, а не въздига изменението на иска само по себе си като способ за десезиране, защото само оттеглянето на иска и отказът от иска със специфичните за тях предпоставки и последици са в състояние да защитят достойния за защита интерес на ответника относно съдбата на първоначалния иск, който ищецът иска да изостави било изцяло, било отчасти.

Ответникът е живо заинтересуван да знае дали искът, с който ищецът десезира съда при изменение на иска, ще може да бъде отново предявен от ищеца срещу него или не ще може да бъде предявен. Добре е известно, че по спора, дали съществува правото, предмет на делото, не само ищецът, но и ответникът търси защита, като настоява от съда да потвърди неговата правна теза. От тази възможност за защита ответникът не може да бъде лишен след първото по делото заседание по едностранната воля на ищеца. Въпреки оттеглянето на иска той може да настоява делото *да не се прекратява, а да завърши с решение за отхвърляне на иска по същество* (чл. 119, ал. 1 ГПК). Само когато ищецът се откаже от иска, ответникът няма интерес да настоява делото да се разглежда, защото отказът от иска дава на ответника същия правен резултат, който той би получил от отхвърляне на иска със сила па пресъдено нещо (вж. чл. 119, ал. 2 ГПК). И затова при отказ от иска делото се прекратява въз основа на едностранното изявление на ищеца за отказ, без да е нужно съгласието на ответника.

От екипираните защитни последици на оттеглянето от иска, респ. на отказа от иска, ответникът би бил *изцяло лишен*, ако бихме приели, че изменението на иска е самостоятелен способ за десезиране, който не се подчинява на изискванията и на последиците на оттеглянето и отказа от иска. Това е така, защото изменението на иска не е само по себе си обусловено от съгласието на ответника освен при замяна на страна по делото (ср. чл. 116 и 117 ГПК).

Най-ясно проличават нежелателните последици, които биха настъпили, ако схванем изменението на иска като самостоятелен способ за десезиране с първоначалния иск, на фона на намалението на иска, като проявна форма на намаление на иска.

Както видяхме (вж. по-горе № 3), това изменение може да стане било като се

¹³ При изменение на иска чрез замяна на първоначалния ищец с нов ищец съгласието на ответника е винаги необходимо независимо от това, дали ищецът оттегля своя иск срещу ответника или се отказва от него, защото новият ищец встъпва в процесуалното положение на първоначалния ищец и може като негов процесуален правопреемник да се позове *спрямо ответника* на настъпилите изгодни за ищеца и неизгодни за ответника последици на първоначално предявения иск (прекъсване на давността, мораторни лихви), както и на извършените по делото процесуални действия. Понеже на ответника не могат да бъдат натрапени тези последици, той трябва да даде съгласието си те да важат спрямо него, макар че искът на новия ищец се насочва срещу него едва чрез изменението на първоначалния иск. Тъкмо затова чл. 117 ГПК при смяна на ищеца изисква *съгласието* на ответника независимо от способа, по който съдът се десезира със стария иск. Съпоставим ли тази уредба с уредбата на прехвърляне на спорно право в течение на процеса (чл. 121 ГПК), ще констатираме пълно сходство с оглед на изискването от съгласие на *противната страна със заместването* на страната, прехвърлила спорното право, от приобретателя. Защото и в двата случая ние сме пред *частно* процесуално правопреемство и чл. 117 ГПК не прави друго освен да *приложи* към частното процесуално правопреемство по повод изменение на иска правилата на частното процесуално правопреемство по повод прехвърляне на спорното право. Чрез това сходство в изискванията на чл. 117 и чл. 121 ГПК се потвърждава конструкцията на изменението на иска чрез замяна на първоначална страна с нова страна като *частно процесуално правопреемство* още повече, че смяната на ищеца с нов ищец може да се дължи именно на това, че първоначалният ищец е прехвърлил спорното право на друго лице, вследствие на което иска да се замени с него.

намали размерът на предявеното право или като се изостави един от обективно или субективно съединените искове. Приемем ли, че изменението на иска е самостоятелен способ за десезиране на съда с част от първоначално предявения иск, ще *обезсмислим изцяло частичното оттегляне на иска*. Никога при него не ще се приложи изискването за съгласие на ответника, когато оттеглянето се предприема след първото по делото заседание, както обикновено става. Ищецът винаги ще обявява частичното оттегляне на иска си за изменение на иска и по този начин ще прави неприложими спрямо него изискванията за оттегляне на иска. Но няма този резултат може да се примири със справедливата защита на интереса на ответника, спрямо когото ищецът си запазва възможността да го безпокои отново с оттеглената част от иска, респ. с този от обективно или субективно съединените искове, който е оттеглил? Не трябва при това да се забравя, че частичното оттегляне на иска може да бъде така проведено, че да бъде практически равнозначно на пълно оттегляне на иска. Такъв ще бъде случаят, когато ищецът оттегля иска си за далеч преобладаващата част на своето вземане и го оставя висящ само за една стопански незначителна или дори нищожна частица (например намаляване на иска си от 1000 на 10 лева). По този начин биха се открили вратите, за да се заобиколи изцяло защитното изискване на чл. 119, ал. 1 ГПК, а именно – съгласието на ответника за оттегляне на иска. Тълкуване и прилагане на чл. 116 ГПК, водещо до такъв неприемлив резултат, очевидно *не може да бъде споделено*.

Единственото средство, за да се осуети този неприемлив резултат, е да се приеме, че при изменение на иска ищецът може да десезира съда *само чрез оттегляне на първоначално предявения иск или с отказ от него* независимо от това дали десезирането е цялостно или частично. Изводът отговаря на волята на закона, който изрично урежда оттеглянето и отказа от иска като способности за десезиране на съда с предявения иск и не придава на изменението на иска значението на самостоятелен способ за десезиране на съда с първоначално предявения иск. Да се конструира при мълчанието на закона изменението на иска като такъв способ означава да се пожертват интересите на ответника без каквато и да било оправдана нужда. Това е така, защото оттеглянето и отказът от иска като способности за десезиране на съда с първоначално предявения иск са в състояние да защитят интереса на ответника от съдбата на този иск, *без да затруднят ищеца относно изменението на иска*, което той желае да проведе. Винаги, когато изменението на иска цели да съобрази предявения иск с действителното правно положение, поради допуснатата от ищеца грешка (погрешно посочване на основанията на иска, на неговия петитум или пък на ответника), а това са обикновено поводите за изменение на иска, ищецът ще се *откаже* от първоначално предявения иск (изцяло или отчасти)¹⁴. А при отказ от иска съгласието на ответника не е нужно, така че десезирането на съда ще бъде постигнато въз основа на едностранното изявление на ищеца. Що се касае пък до новия иск, който той иска да предяви чрез изменението на иска, за неговата допустимост ще важат предвидените от чл. 116 и 117 ГПК условия. А когато ищецът желае да си запази възможността да предяви отново иска (или част от него), с който десезира съда, т. е., когато той цели *само да оттегли този иск*, съвършено оправдано е изменението на иска да бъде затруднено с *изискването за съгласие на ответника*, защото самият способ за десезиране, избран от ищеца, създава за ответника *нежелателната* перспектива на *нов, следващ* процес

¹⁴ Този отказ с нищо не накърнява интересите на ищеца, защото той не се отказва от някакво съществуващо свое право, а само признава допуснатата от него грешка относно първоначалното негово правно твърдение, което сега замества с нови, отговарящо според него на действителното правно положение. (вж. за подробности *Сталев*, Сила на пресъдено нещо в гражданския процес. С., 1959, с. 325-326).

относно оттегляния иск.¹⁵ От друга страна, несъгласието на ответника с оттегляне на първоначалния иск, когато е пречка за изменение на иска – такъв ще бъде случаят при намаляване на иска и при заменяване на ответника – може да бъде леко преодоляно от ищеца чрез отказ от иска, ако той не държи на първоначално предявения иск. Когато той иска да го запази и да проведе изменението въпреки несъгласието на ответника с оттеглянето, тогава той ще може да прибегне до други форми на изменение на иска, а именно да *прибави* новия си иск към първоначално предявения чрез обективно или субективно съединяване на искове, вместо да осъществи изменението чрез замяна на първоначално предявения иск с новия иск. Само ако желае да намали предявения иск, като *оттегли* част от него или един от обективно или субективно съединените искове, ищецът не ще може да се освободи от изискването за съгласие на ответника. И това е изцяло оправдано, защото тази форма за изменение на иска се *покрива изцяло* с частичното оттегляне на иска и трябва поради това да се подчини на неговите изисквания и на неговите последици.¹⁶

б. Изводът, че десезирането на съда с първоначално предявения иск в неговата цялост или отчасти се осъществява при разглежданите две форми за изменение на иска, а именно намаляване на иска и заменяне на първоначално предявения иск с друг иск, чрез оттегляне или отказ от иска, хвърля обилна светлина: а) върху предпоставките на десезирането и б) върху неговите последици за съдбата на изоставения иск.

а. В зависимост от избора от ищеца способ за десезиране – оттегляне или отказ – за постигане на десезирането ще важат съответно предпоставките за оттегляне на иска, респ. за отказ от иска, и то така както те са предвидени от чл. 119 ГПК. Сами по себе си тези предпоставки са достатъчно ясни, а и въпросите, които те поставят, се отнасят до оттеглянето или отказа от иска, взети сами за себе си, а не във връзка с изменението на иска.

Във връзка с изменението на иска обаче заслужава да се отбележи, че когато съобразно чл. 119, ал. 1 ГПК ищецът може да оттегли нека си *без съгласие на ответника*, т. е. до приключване на първото заседание по делото, той може да използва тази своя възможност и когато си служи с оттеглянето на иска, за да *измени*

¹⁵ Не може да се каже, че с изискването за съгласие на ответника, когато изменението на иска е свързано с оттегляне на първоначално предявения иск, се възкресява важащата според ЗГС уредба на изменението на иска, която обуславяше неговата допустимост от съгласието на ответника. Защото според стария ЗГС съгласието на ответника беше необходимо *независимо* от способа за десезиране на съда е първоначално предявения иск, т.е. и когато ищецът се отказва от него. Достатъчно е да се има предвид, че обикновено зад замяната на първоначалния иск с друг иск стои отказът от първоначалния иск, за да ни бъде ясно, че старата уредба, като изискваше съгласието на ответника и при отказ от иска, откриваше възможността за неоправдана шикана от страна на ответника, целяща да осуети търсената от ищеца правна защита в рамките на висящия процес. Поддържаното тук становище *изключва* необходимостта от съгласието на ответника в преобладаващия брой от случаи на изменение на иска, когато зад него ще стои отказ от първоначалния иск. Само в редките случаи, когато ищецът *оттегля* първоначалния иск, съгласието на ответника поради изложените съображения ще бъде необходимо, защото е оправдано.

¹⁶ Строго взето, при намаляване на иска ние сме пред фактическия състав на оттегляне на иска (респективно на отказ от иска, ако десезирането със съответна част от иска става, като ищецът се отказва от нея), който *едновременно* се окачествява като изменение на иска, защото частичното оттегляне (или отказ) внася *промяна* в първоначалния спорен предмет. Той не е вече същият в сравнение със спорния предмет преди частичното оттегляне или отказ от иска. Така че по понятие намалението на иска се включва в изменението на иска, макар че регламентацията му се *изчерпва* с правилата за оттегляне или отказ от иска. Нещо повече, именно понеже за случая важат *само тези правила*, намалението на иска е възможно при всяко положете на делото, включително и пред втората инстанция и при новото разглеждане на делото, макар че същинското изменение на иска по правило може да бъде предприето само в производството пред първата инстанция (така и *Силяновски*, Граждански процес, I, с. 303, който обаче ограничава тази възможност само при частичен отказ, което не ми се вижда оправдано).

първоначално предявения иск. И тогава съгласието на ответника не е необходимо, щом като изменението на иска се предприема в първото заседание по делото, така че тогава става и десезирането на съда чрез цялостно или частично оттегляне на първоначално предявения иск. Интересът на ответника не се накърнява незаконно, тъй като ищецът е могъл да оттегли иска си в първото заседание без съгласието на ответника, а относно предявяване на новия иск важат изискванията на чл. 116 и 117 ГПК.¹⁷

б. Що се касае до последиците от десезирането, те са различни в зависимост от избора от ищеца способ за десезиране. При оттегляне на първоначално предявения иск *спрямо него* отпадат правните последици от предявяване на иска, като в срока на давността, която ще се смята непрекъснатата, ищецът може отново да предяви същия иск. При отказа от иска тази възможност е пресечена от силата на пресъдено нещо, с която се смята отхвърлен искът, от който ищецът се е отказал (чл. 119 ГПК).

И при двата способа за десезиране производството относно оттегления иск или относно иска, от който ищецът се е отказал, се прекратява. Прекратяването означава, че занапред относно оттегления иск или относно иска, от който ищецът се е отказал, не могат да бъдат извършвани процесуални действия. Но прекратяването на делото не означава, че ще бъдат обезсилени вече извършените действия по иска, който ищецът е оттеглил или от който се е отказал. Напротив, тези процесуални действия *запазват своята сила*. Защото те образуват това производство, в рамките на което се извършва изменението на иска и което може да бъде *използвано, доколкото е възможно, за разглеждане на новия иск, който чрез изменението се предявява вместо първоначално предявения иск*. Запазването на процесуалните действия, извършени относно иска, с който ищецът десезира съда, е особено наложително при изменение на иска чрез замяна на първоначалната страна с нова страна, тъй като това заменяне води, както видяхме (вж. по-горе № 3), до процесуално правоприемство, т.е. до разпространение силата на извършените процесуални действия *спрямо новата страна*. Но запазването на извършените процесуални действия е необходимо и когато предявеният иск се изменя чрез намаляване или заменяне. Те са необходими за разглеждане на намаления иск или на новия иск – в последния случай специално, когато е заменен първоначалният петитум с нов петитум, а основанието е останало същото. В това запазване на извършените процесуални действия се състои *връзката* между процеса *преди* изменението на иска и процеса *след* изменението на иска, която съществува макар и в нееднаква степен при всички проявни форми на изменение на иска и която оправдава този институт от гледна точка на процесуална икономия.

¹⁷ Казаното означава, че в първото заседание по делото ищецът може да замени ответника с нов ответник без съгласието на първоначалния ответник, макар че не се отказва от иска спрямо него, а оттегля този иск. Защото чл. 117 ГПК изисква съгласието на първоначалния ответник, когато десезирането на съда с предявения срещу този ответник иск става чрез оттегляне на иска, а не и с отказ от него, само за да *защити* първоначалния ответник срещу последиците от оттеглянето на иска. Когато обаче законът (чл. 119, ал. 1 ГПК) смята, че ответникът няма основание за такава защита поради фазата от развитието на делото, когато оттеглянето се предприема, съгласието на ответника не следва да се изисква и когато оттеглянето се предприема по повод изменението на иска чрез пренасочването му спрямо друг ответник. Това пренасочване с нищо не zlepоставя първоначалния ответник в сравнение с хипотезата на оттегляне на иска, несвързано с изменение на иска. А щом това е така, няма основание да му се позволява да осуetyава замяната му с нов ответник в *първото* заседание по делото, макар че ищецът оттегля първоначално предявения иск, а не се отказва от него. По изложените съображения обратното становище на проф. *Силяновски* (вж. Промяна на страната в състава на изменение на иска, с. 97) не би могло да бъде споделено. То сочи нежелателните последици, които се получават за правилното прилагане на института на изменението на иска, ако неговото разглеждане се изолира от оттеглянето на иска и отказа от иска, с които той се винаги кумулира, когато първоначално предявеният иск се намалява или пък се заменя с друг иск.

7. Изложеното досега разкрива, че въпросите, които изменението на иска поставя при различните негови проявни форми, не могат да бъдат разрешени в тяхната цялост само чрез правилата на чл. 116 и 117 ГПК. Цялостен отговор на тези въпроси може да се получи само като се *съчетаят* тези правила съответно: с правилата за обективно или субективно съединяване на искове, с правилата за оттегляне на иска и за отказ от иска, както и с правилата за частното процесуално правоприемство, в зависимост от това, коя от възможните проявни форми за изменение на иска ищецът използва: прибавяне на нов иск към първоначално предявения, намаляване на предявения иск, замяната му с друг иск между същите страни или с иск от нов ищец или срещу нов ответник. А при всички тези форми се поставят въпросите за съдбата на първоначално предявения иск, за иска, който се предявява чрез изменението на иска, както и за взаимоотношенията между тези два иска.

Затова изменението на иска не е един единен, хомогенен и прост институт, а е един сложен институт, с който се преплитат съобразно различните му проявни форми и други процесуални институти (обективно или субективно съединяване на искове, оттегляне на иска, отказ от иска, процесуално правоприемство). Но те се именно преплитат и *свързват функционално с изменението на иска*, а не се прикрепват механично към него. Ищецът затова оттегля първоначалния си иск или се отказва от него, защото иска да използва образуваното по него производство, за да бъде разгледан в това производство новият иск, който той предявява чрез изменението на иска. От тази гледна точка оттеглянето или отказът от иска са обусловени от допускането на изменението на иска, т. е. от постигане на преследваната от ищеца крайна цел. До нейното постигане те трябва да се третират като *евентуално* предприети. Само от гледна точка на тази функционална връзка между различните институти, които се съчетават при изменението на иска, е оправдано те да се разглеждат като някакво функционално единство. Външната форма на това единство е образуваното по първоначалния иск производство, в рамките на което се предявява новият иск, било за да се присъедини към първоначалния, било за да го замести. В това използване на производството по първоначалния иск спрямо новия иск (било с оглед на платената държавна такса, било с оглед на извършените процесуални действия, било с оглед правните последици на първоначалния иск) се състои *смисълът на изменението на иска*.¹⁸ В рамките на тази *обща външна форма* се развиват обаче по повод изменението на иска *различни* процесуални явления. За да разберем връзките и зависимостта между тях, ние трябва винаги да държим сметка за различните проявни форми на изменение на иска и за необходимостта да бъдат съчетани с изменението на иска и други институти на гражданския процес, с помощта на които само може да се даде пълен и задоволителен отговор на многообразните и сложни въпроси, които изменението на иска в своята цялост поставя.

¹⁸ Затова изменението на иска е недопустимо, когато производството, образувано по първоначалния иск, е неизползваемо, за да бъде разгледан въз основа на него новият иск, който ищецът предявява чрез изменение на иска. Такъв е случаят, когато новият иск се различава от първоначално предявения и по основание, и по петитум (иск за парично вземане от заем се превръща в иск за собственост върху владяна от ответника вещ). И тъкмо затова чл. 116 ГПК изрично не допуска такова изменение на иска. Чрез него ищецът цели само да спести внесената по първоначалния иск държавна такса, а не и да използва процесуалните действия по образувания процес, за да бъде въз основа на тях разгледан и новопредявения иск, което е законодателното предназначение на изменението на иска. Подобен опит за изменение на иска ще бъде в същност злоупотреба с процесуалното правомощие за изменение на иска. Даже и да не бе изрично забранен той би бил недопустим. Затова съветската процесуална теория и практика обявява, подобно изменение на иска за недопустимо (вж. С. И. Аврамов. Гражданский процесс. 1948, с. 172, Советское гражданское процессуальное право, Москва, 1964, под редакцией М. А. Гурвича, с. 184), макар че съветското процесуално право не забранява изрично едновременно изменение и на основанието, и на предмета на иска.

